

"...

1- İtiraz yoluna başvuran Mahkemenin gerekçesi :

inceleme konusu : 624 sayılı Devlet Personeli Sendikaları Yasasının, Devlet personeli teşekküllerinin yasak faaliyetlerini düzenleyen 14. maddesinin F. fıkrasında :

"Grev teşebbüs ve faaliyetlerini destekleyici davranışlarda bulunamazlar." denmektedir.

Dayanılan Anayasa hükümleri :

Mahkememizin gerekçesine dayanak Anayasa'nın konu ile ilgili hükümleri şöyledir.

Başlangıç maddesi : "... İnsan hak ve hürriyetlerini, millî dayanışmayı, sosyal adaleti, ferdin ve toplumun huzur ve refahını gerçekleştirmeyi ve teminat altına almayı mümkün kılacak demokratik hukuk devletini bütün hukukî ve sosyal temelleriyle kurmak için;

Madde 2- Türkiye Cumhuriyeti, insan haklarına, ve başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, millî demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devletidir .

Madde 11- Temel hak ve hürriyetler, Anayasa'nın sözüne ve ruhuna uygun olarak ancak kanunla sınırlanabilir.

Kanun, kamu yararı, genel ahlâk, kamu düzeni, sosyal adalet ve Millî güvenlik gibi sebeplerle de olsa, bir hakkın ve hürriyetin özüne dokunamaz.

Madde 46- Çalışanlar ve işverenler, önceden izin almaksızın, sendikalar ve sendika birlikleri kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten ayrılma hakkına sahiptirler.

İşçi niteliği taşımayan kamu hizmeti görevlilerinin bu alandaki hakları kanunla düzenlenir.

Sendika ve sendika birliklerinin tüzükleri, yönetim ve işleyişleri demokratik esaslara aykırı olamaz,

Madde 47- İşçiler, işverenlerle olan münasebetlerinde, iktisadî ve sosyal durumlarını korumak veya düzeltmek amacı ile toplu sözleşme ve grev haklarına sahiptirler.

Grev hakkının kullanılması ve istisnaları ve işverenlerin hakları kanunla düzenlenir.

Öncelikle grevin çalışanlar için bir hak olup olmadığı sorununun çözümlenmesi gerekir. Anayasamızın grev hakkı ile ilgili 47. madde-sinin gerekçesinde "... Grev hakkı ise, artık Anayasalara giren bir sosyal ve iktisadî hak olarak genel surette kabul edilmektedir. Memleketimizde de gerek siyasî partiler, gerek basın ve ilim muhiti, grev hakkını prensip itibarıyla demokratik nizamın zarurî kıldığı bir hak olarak tanımaktadır." denmektedir. Bu maddenin görüşülmesi sırasında komisyon sözcüsü (Muammer Aksoy) ise : "... Grev hakkının tanınması başkadır, kötüye kullanılması başkadır. Grev hakkını tanımak her gün grev yapılmasını istemek anlamına gelemez. Grev hakkı bir vasıta. Vasıtanın gayesi, hakkaniyete uygun ücret temin etmek, kollektif mukaveleleri mümkün kılabilmeğdir.

Esas sayısı:1970/3
Karar sayısı:1970/35

..11. maddede belirtildiği üzere, bir hak veya hürriyetin özünü zedelemeye imkân vermez, işte düzenlemeler, onbirinci maddenin ışığı altında olacaktır.

.. Arkadaşlarımız, grev hakkı mevzuunda, memurları kastederek "niçin çalışanlar denmemiş de, işçiler denmiş" dediler. Muhterem arkadaşlar, memurlar için de grev hakkını Anayasa teminatı altına almak adımını henüz atamadık. Şartların henüz buna elverişli olduğuna kani değiliz. Bu demek değildir ki, kanun koyucu ileride böyle bir hakkı benimseyemez. Maddede, bu hakkın memurlara tanınmayacağını ifade eden bir kayıt yoktur. Ama bu hak memurlara dahi Anayasa ile teminat altına alınmış değildir. Memurlara grev hakkı tanınmazsa, Anayasa Mahkemesine müracaat edilerek Anayasa ihlâl ediliyor denilmeyecektir. Ama kanun koyucu onlara grev hakkını tanırsa, buna mani yoktur. Nihayet belirteyim ki, memurlara bu hakkı Anayasaca sağlamayışımız, aşırı bir sınırlama sayılamaz. "(Avukat Kâzım Öztürk, T. C. Anayasası C. 2. Ankara 1966 S. 2053, 2063, 2064)

Bu gerekçe ve açıklamalar grevin bir hak olduğunu kanıtlamaktadırlar. Bu durum grevi sosyal ve iktisadî haklar arasında düşünmemizi gerektirmektedir.

Sosyal haklar iktisaden zayıf olanları korumak için tanınmış olan haklardır. Sosyal bir hukuk devleti sosyal hakların güvence altına alınmasını gerektirir. Esasen "Sosyal devlet fertlere yalnız klâsik hürriyetleri sağlamakla yetinmeyip aynı zamanda, onların insan gibi yaşamaları için zarurî olan maddî ihtiyaçlarını karşılamalarını da kendisine vazife edinen devlettir. Modern Anayasa, asgarî geçim şartlarından sıhî bakımından, öğrenim imkânlarından ve hele barınacağı bir konuttan yoksun bir kişinin gerçek anlamda hür olamayacağını kabul eden zamanımızın hukuk ve siyaset ilmine ve devlet görüşüne uygun olarak fertlere ve vatandaşlara sosyal bir takım haklar tanımak zorundadır."

Grevin çalışanlar için bir hak olması onun Anaysanın 11. maddesinde sözü edilen bir hakkın özüne dokunulamıyacağı, Anayasa'nın sözüne ve ruhuna uygun olarak ancak yasa ile sınırlanabileceği sonucuna götürür.

11. maddenin gerekçesinde; "Düzenlemenin, hakkın özünü tahribe kadar gidemeyeceği esası., kanun koyucunun yetkisini kayıtlayan pek önemli bir kaidedir. Anayasa Mahkemesi bu genel ölçüyü gözönünde bulundurarak, herhangi bir tahdidin Anayasa'ya aykırı olup olmadığına karar verecektir. Eğer sınırlama, bir temel hak ve hürriyet veya dokunulmazlığın cevherini tahrip ediyorsa, Anayasaya aykırılığı dolayısıyla Hükümsüz sayılacaktır." denilmiştir.

Bu nedenlerle çalışanlar yönünden grev hakkının tamamen ortadan kaldırılması hukuken doğru görülemez. Ancak bu hakkın kullanım biçimi yönünden sınırlar konulabilir. Halbuki iptale konu maddede memurlar bu haktan tamamen yoksun kılınmışlardır. Başka bir yönden bu durum yasa önünde eşitlik kavramına da aykırı düşmektedir. İşçiler ile memurlar nitelikleri itibariyle birbirine benzemektedirler.

"Memurlara grev hakkının tanınmamasını isteyenler, bu hakkın kamu düzenini sarsacağı kanısındadırlar. Bu gün Türkiye'de Üniversitelerimiz, Danıştay ve Yargıtayımıza rağmen, henüz kimin işçi, kimin memur olduğu konusu kesinlik kazanmış değildir. Öyleyse, kimin kamu düzenini sarsacağı, kimin sarsmayacağı da hukuk açısından, pek de ispatlanmış değildir. Aynı devlet örgütünde çalışanların bir kısmı işçi olur, bunlar grev yapabilir, bu durumda kamu düzeni sarsılmaz; ancak aynı devlet kurumunda çalışanlardan memur sayılanların boykot girişimleri bile, kamu düzeni ile ilişkili sayılır." (Uğur Mumcu. Milliyet Gazetesi 27/12/1969 Grev ve Memur.)

Esas sayısı:1970/3

Karar sayısı:1970/35

Memurlar hakkındaki grev yasağı kamu hizmetinin yararına bir tedbir olarak da düşünülemez. Kamu hizmetinin gereklerini ve memurluk psikolojisini iyi bilen kimselerin hizmetin iyi işlenmesinin her şeyden önce memurun maddî, manevî huzur içinde olmasının sağlanmasına bağlı olduğu sonucuna varırlar.

Anayasamızın 43 - 74. maddeleri çalışanların korunmasını sağlamak için konulmuştur. Sendika kurma, toplu sözleşme ve grev yapma haklarını sağlamak Devlet için bir görevdir. Devletin bu görevleri sosyal devlet oluşunun gereğidir.

Anayasamızın 46 ncı maddesi çalışanların sendika kurma hakkını güvence altına almıştır. Çalışanlar kavramı; çalışma durumunda bulunan bütün insanları kapsar .işçi, sermayeci, çiftçi, topraklı ve topraksız, memur ve öğretmen demeden hepsini içine alır.

"Sendikaların klasik görevleri bakımından bütün doktrinlerin görüş birliğine vardıkları husus şudur: Sendika, mensuplarının ekonomik ve sosyal haklarını ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için kurulmuştur. O halde, kamu hizmeti görevlilerine, yani memurlara da bir Anayasa hakkı olarak tanınmış olan sendika kurma hakkının temelindeki düşünce de bu tanım içinde yer almaktadır. Esasen 624 sayılı Devlet Personeli Sendikaları Kanunu, 1. maddesinde, ", . kamu hizmeti personelinin ortak mesleki, kültürel, sosyal ve iktisadî hak ve menfaatlerini korumak... amacile kuracakları sendikalar" demek suretiyle yukarıdaki görev tanımı ve anlayışını teyîd eylemektedir. Şu halde, Türkiye'deki memur sendikaları da normal olarak ve klasik fonksiyonları içinde, mensuplarının haklarını ve menfaatlerini savunmak ve geliştirmek durumundadırlar. Fakat, Devlet Personeli Sendikaları Kanunu, getirmiş olduğu aşırı sınırlamalarla memur sendikalarını adeta fonksiyonsuz bırakmıştır. Alelade derneklerden farksız kılmıştır. Halbuki sendika hakkı ekonomik ve sosyal hakları ve menfaatleri etkin bir biçimde savunmanın bir aracıdır. Grev hakkı ile desteklenmeyen sendika hakkı anlamsızdır. "(Prof. Dr. Cahid Talaş, Memurlar ve Sendika hakkı, Milliyet Gazetesi Aralık, 1969) demiştir,

Anayasa'nın 42. maddesine göre : "... Çalışma herkesin hakkı ve ödevidir. Devlet, çalışanların insanca yaşaması için, sosyal, iktisadî ve malî tedbirlerle çalışanları korur ve çalışmayı destekler, işsizliği önleyici tedbirler alır..." Anayasanın bu açık buyruğuna rağmen Devlet, memurlar için öngörülen sosyal, iktisadî ve malî tedbirlerden hiç birini almadığı takdirde bu haklı istekleri nasıl sağlanacaktır. Grev hakkı verilmeyen bir sendika mensupları bu haklarını güvence altına almak için uğraşamayacakları ve böylece görevlerini etkili bir şekilde yerine getiremeyecekleri açıktır. Nitekim işçi sendikacılık hareketi bakımından 1947-1963 dönemi ile 1963 1970 dönemi bunun önemini ve etkinliğini göstermeğe yeterlidir.

Çalışma alanının düzenlenmesiyle ilgili 47. maddesi ile grev hakkı işçiler için Anayasa güvenliği altına alınmasına rağmen memurlar yo-nünden 'açık söz yoktur. Yüksek Öğretim üyelerinden kurulu Anayasa komisyonunca hazırlanan kanunla ilgili 46 ncı madde Anayasa ön tasarısında "çalışmalar, iktisadî ve sosyal durumlarını düzeltmek gayesiyle grev yapma hakkına sahiptirler. Bu hak siyasî gayeler için kullanılamaz.

Kamu hizmetlerinde çalışanlardan hangilerinin grev hakkını kullanabileceklerini kanun gösterir." biçiminde düzenlenmişti.

Anayasa herhangi bir konuda buyurucu yahut yasaklayıcı bir ilke getirmemişse bunun düzenlenmesini kanun koyucunun takdirine bırakmış demettir. Anayasa'nın verdiği bu takdir hakkının Anayasaya aykırı düşmeyen bir şekilde kullanılması gereklidir. Gerçekten lokavt hakkı Anayasa güvenliğine kavuşturulmadığı halde ve Anayasa ile yasaklanmadığı halde,

Esas sayısı:1970/3

Karar sayısı:1970/35

15/7/1963 tarihli Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Yasası ile işverene bu hak verilmiştir. Böylece aynı durumda bulunan iki haktan biri yasa ile işveren lehine tanınırken, öbür yandan memurlar yönünden grev hakkının yasaklanması takdirde ağır ve adaletsiz biçimde hataya düşüldüğünü gösterir. Bu takdir ölçüleri Anayasamızın başlangıç maddesine sosyal devlet oluşuna eşitlik ilkesine aykırı düşmektedir. Buradaki yasaklayıcı hükümler Anayasanın verdiği takdir hakkının Anayasaya aykırı düşecek bir şekilde kullanılmasından başka bir nitelik taşımaktadır.

Grev hakkı batı demokrasilerinde demokrasinin temel kurumlarından, gereklerinden biri sayılmaktadır. Memurlar yönünden de durum aynıdır. Yalnız Marksist demokrasilerde grev hakkına yer verilmez.

Başlangıçtan beri açıklandığı üzere iptale konu 14/f. maddesi Anayasa'mızın temel hak ve hürriyetler için kabul ettiği sınırlama nedenlerini aşacak biçimde Anayasa'nın özünü teşkil eden insan haklarına, başlangıçta belirtilen sosyal hukuk devleti ilkesine, kamu görevlileri için tanınan sendika kurma hakkının doğal bir sonucu olan grev hakkını tamamen ortadan kaldırmasına ve böylece sendika kurma hakkı etkisiz kılınmak suretiyle bu hak üzerinde de aşırı bir sınırlama niteliği kazanmasına, memurlara da Anayasa'nın öngördüğü insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesini sağlamaları için grev hakkını tanımının gerekçede bildirildiği üzere Anayasa'nın ruhuna uygun düşeceği ve bu hakkı tamamen ortadan kaldıran hükümlerin Anayasa'ya aykırı olduğu sonuç ve kanısına varılmıştır."